

میدیا و شوینی کورد له پرۆسیسی جیهانیبوون (گلوبالیزاسیۆن) دا

س. ماکوان

تێبینی:

ئهمه وهگێرانی بهشیکه له لیکۆلینهوهیهکی درێژ به زمانی سوئیدی که له دیپارتمانی سۆسیۆلۆژی له زانستگای ئوپسالادا له لایهن نووسهری ئهم باسهوه نووسراوه.

پیشکەشه بهو کهسانه که یه کهم جار بپرۆکی دامهزاندنی تهلهفزیۆنی سهتهلایتی کوردی (مید تیفی) یان کهوته میشکوه.

ئهگەر پرۆسیسی جیهانیبوون بهر و ئهوه دهروا که دهولهته نهتهوهبیهکان لاواز دهبن و کهم کهم سنورهکانیان لیکدهرهوینهوه وهک ئهوهی له ئورویا دهبیندری بۆچی له لایهکی دیکه ههستی ئیتنیکي دهستهو گرووپه ئیتنیکیهکان به هیز دهبی و زیاتر له سهه مافهکانیان سوورتر دهبن؟ نمونهی هههه بهرچاو لێدهدا کورده. ئیمه چۆن له پارادۆکسه یان بانیک دوو ههوایه تیدهگهین و لیکدانهوهمان چیه؟ میدیا به تایبته تهلهفزیۆن و ئینتیرنیت ئه و ئامراز و کهرستهیهیه که کورد بۆ ئه و مهبهسته به کاری دینێ. جیهانیبوون چ مانایهک دهدا و شوینی کورد و میدیای کوردی له کوی ئهم پرۆسیسهدا ههلهکوتوه؟ ئهمانه و کۆمه لیک پرسباری دیکه وه ولدان بۆ دۆزینهوهی وهلامهکانیان ههوی ئی نووسینی ئهم بابتهن.

شههری کهنداوی 1991 بوو هۆی سه ره له دانی کوردهکان له دژی سه دام حوسهین. بهلام سه ره له دانه که سه رنه کهوت و له ئاکامدا 200000 کورد مالو حالیان به جیهیشت و ئاواره بوون. پارکدن و ئاواره بوونی کوردهکان کهوته بهر سه رنجی میدیا له سه رانهری جیهان. به پپی قسهی بپنارد کۆشنیر¹ بهرپرسی یارمه تیه ئینسانیهکانی ریکخراوی نهتهوه یه کگرتوهکان له کۆسۆقو ئه وه یه کهم جار له میژوودا بوو که میدیا توانی کۆمه لگای جیهانی بهه ژینێ و گه لیک بپاریزی. رۆیس جی ئامون² له بپروایه دایه که له گه ل ئه وهی ئامریکا و ولاته رۆژئاواویهکانی دیکه نه یانده و یست خۆ له کیشهی کورد هه لقورتین بهلام هه والنیریهکانی جیهانی و به تایبته بوونی هه والنیسانی تهله فزیۆنی سی ئین ئین له ناوچه هیزه هاوپه یمانهکانی مه جبور کرد که خویان له کیشهی کورد وه ریده ن و بۆ پاراستنی کوردهکان ناوچه یهکی ئهم دیاری بکه ن.

چوار سال دواتر و پهنگه راست به هۆی ئه وهی کوردهکان گرینگی هیز و توانایی میدیایان بۆ ده ره کهوتبوو، له 15 می 1995 ته له فزیۆنیکی سه تهلایتی کوردی به ناوی ته له فزیۆنی مید³ به هۆی خودی کوردهکانه وه له نه نه وه بۆ کوردستان بلاو کرایه وه. به پپی قسهی ئهمیری هه سه نه پور³ مید تیفی ته نیا یه کهم ته له فزیۆنی سه تهلایتی کوردی له میژووی کورد دا نه بوو به لکوو یه کهم ته له فزیۆنی سه تهلایت بوو له میژوودا که نه ته وه یهکی بی ده ولت یان گرووپیکي ئیتنیکي له جیهاندا بووه خاوه نی.

¹Ammon, Royce J. (2001), *Global Television and the Shaping of World Politics: CNN, Telediplomacy, and Foreign Policy*. McFarland & Company, Jefferson, North Carolina, USA

بپنارد کۆشنیر یه کیک له دۆستهکانی زینده یاد د. قاسملوو بوو و ههتا ئیستا چهند جار سه فهری بۆ کوردستان کردوه و له

گه ل کیشهی کورد ئاشنایه

² هه مان سه رچاوه

³ Hassanpour, Amir. (1998), "Satellite footprints as national borders: Med-TV and the extraterritoriality of state sovereignty", *Journal of Muslim Minority Affairs*, Vol. 18, No.1., (ss. 53-72), Berlin University

دهولت و بازار که له پابردودا دوو ئاکتوری هه ره گهوهی خاوهن تهله فزیۆن بوون له جیهاندا، به کرانهوهی مید تیقی ئه و کرهسهیه ته نیا له پاوانی ئه وندا نه ماو به لکوو نه ته وهی بی دهولتیش بوو به خاوهن تهله فزیۆن. گه شه ئه ستاندنی تیکنۆلۆژی نوێ له راگه یاندندا بۆ نمونه بلاموونه وهی تهله فزیۆنی سه ته لایت و ئینتیرنیت له راستیدا بوو به هوی لاوازکردنی سهروهی و دهسته لاتی دهوله ته نه ریتی و نه ته وهییه کان و ههروه ها گۆران له پیوه ندییه نیونه ته وهییه کاندا که له بنه رته دا بناخه ی له سه ر پاراستنی سنوره نه ته وهییه کان به هه ر نرخیگ دانرابوو. هه لوومه رچی نوئی پیکهاتوو له میدیادا و په ره گرتنی به زوویی راگه یاندن وه ک به شیکه هه ره گرینگ له پرۆسیسی جیهانیبوون بوو به هوی ئه وهی کورد ببی به خاوهنی توپی ئینتیرنیت و تهله فزیۆن و ئه م کره ستانه بخاته خزمه تی ئامانجه نه ته وهییه کانی. ئه مه له خۆیدا وه ک پارادۆکسیگ یان بانیک و دوو هه وا ده بینه ئی ئه گه ر بیتوو ئه وه له به ر چاو بگریه ئی له کاتیگدا سنووری دهوله ته نه ته وهییه کان له ئورویادا له پرۆسیسی جیهانیبووندا لاواز ده بی راست له ئورویادا کورده کان میدیا و تهله فزیۆن له خزمه تی ئامانجه نه ته وهییه کاندا به کار ده بن و دهوله تیکه نه ته وهییه کان له میدیادا، له سه ر عه رز نه به لکوو له ئاسماندا دامه رزاندوو.

ئه م هه لوومه رجه نوئییه ی میدیا که وه ک ئاکامی پرۆسیسی جیهانیبوون ده نرخیندری له لایه کی دیکه شه وه جیگه ی سه رنجه ئه ویش لایه نی گه شه ئه ستاندنی ره وتی دیمۆکراتیزاسیۆنه که بۆ خۆی دیسان به شیکه له پرۆسیسی به جیهانیبوون. هۆکان تۆرن⁴ لیگۆله ره وه نووسه ری سوئیدی له باره ی هه لوومه رچی نوئی میدیا له پرۆسیسی جیهانیبووندا له سه ر پۆلی میدیا ده لی: 'له پرۆسیسی جیهانیبووندا ئیمکانات له بواری میدیادا بۆ گروپه چکۆله و لاوازه کان په خساوه که ده نگ و په نگی خۆمالی خۆیان پیشان ده ن'. هه ر بۆیه ئه م لایه نه له پرۆسیسی جیهانیبوون وه ک پۆزه تیف ده نرخیندری. ده سترپاگه یشتنی کورد به کره سه ته کانی راگه یاندن به تابه ت کرانه وهی تهله فزیۆنه سه ته لایته کان له لایه ن خودی کورده کانه وه وه ک 'شۆپشی کولتوری' ناوزه د کراوه یه که م له به ر ئه وهی خه ونی له میژینه ی کوردانی له به ده سه ته یانی سوڤیریتی و داموده زگای خۆی و نه ته وهییه وه دیه یئاوه دووه م له به ر ئه وهی ره وتی دیمۆکراتیزاسیۆنی له به ینی خودی کورداندا په ره پیداه، ئه مه له خۆیدا به و مانایه یه که له مه و به دوا کورد به تیکنۆلۆژی نوئی به تابه ت به هوی میدیاوه ده توانی خه بات بۆ ده سه ته یانی ئامانجه نه ته وهییه کان بکا به بی ئه وهی هیز و توانای بۆ نمونه له شه پی چه کداریدا به خه سار بچ. واته له باتی چه ک و ته قه مه نی تهله فزیۆن و ئینتیرنیت به کار دینه که ئه مه ش له خۆیدا ریگایه کی دیمۆکراتی و هه موولا په سه نده.

له م پیوه ندییه دا ده کری فه له ستینییه کان و کورده کان که دوو ریگای به ته وای جیاوازیان هه لبژاردوو به راورد بکری. له کاتیگدا له سه ره تای ده یی نه وه ده کانه وه کورده کان گرینگان به میدیا و راگه یاندن داوه و ئه م بایه خدانه ش پۆژ له گه ل پۆژ له په ره گرتن دایه به لام فه له ستینییه کان زۆتر ئینتری خۆیان له سه ر کاری توندو تیژی وه ک خۆته قاندنه وه دانه وه که سه ره پای په وا بوونی بزوتنه وهی فه له ستین مۆرکی توندترین شیوهی به ره له ستکاری له خه باتی نه ته وایه تی گه لی فه له ستین دراوه. جۆری خه باتی کورد واته گرینگ دان به میدیا هۆییه تی له پرۆسیسی جیهانیبوون وه رگرتوه و به هوی مۆدیرن بوونی بۆ خۆی به شیکه له پرۆسیسی جیهانیبوون که دیمۆکراتی یه کیگ له کۆله که گرینگه کانیه تی به لام خه باتی توندوتیژی فه له ستینی و ئه و کره ستانه ی تیدا به کار ده برین نوئی نین و هی سه رده می کۆنترن که زۆر جارن له میژوودا به کار هاتوون.

جیهانیبوون یانی چی؟

بیرۆکه ی 'گوندی جیهانی'⁵ له سه ره تای ده یی نه وه به دواوه پی به پیی ئه و پیشکه وتنه گه ورانه ی که له بواری تیکنۆلۆژی که مپیوتیر و پیوه ندییه ئیلکترونیه کان هاتبوونه ئاراه، پۆژ له گه ل پۆژ زیاتر که وتوو ته به ر سه رنج. هیز و ئاکتوره نیونه ته وهی و سنوور نه ناسه کان، سنوره نه ته وهییه کانیا ن له بازرگانی، ئابووری، به ره مه ییان، ئاسایش، به رگری به زاندوو وه نه ته وه و

⁴ Thörn Håkan (1999), *Nya sociala rörelser och politikens globalisering: Demokrati utanför Parlamentet?*, Demokratiutredningens forskarvolym VIII SOU, (1984-1999), del 3, (ss. 425-468)

⁵ ئه م بیرۆکه یه یه که م جار له له یه ن مارشال ماکلوهان له کتیبی "شه ر و ناشتی له گوندی جیهانی" له سالی 1961 دا بلامو کرایه وه

کۆمه‌لگاکان پۆژ بر پۆژ زیاتر لیکده‌هالین. (چان)⁶ له باسی پرۆسیسی جیهانیبووندا قورساییه‌کان که‌وتووته سهر لیکدانه‌وه و تیرامان له سێ پرۆسیس: یه‌که‌م؛ ئینتیرناسیۆنالیزه‌ بوون واته پرۆسیسک که ده‌وله‌ته نه‌ته‌وه‌ییه‌کان یه‌که‌دگرن بۆ درووستکردن یان پیکه‌وه‌نانی یه‌که‌یه‌تییه‌کی سوپیر نه‌ته‌ویی وه‌ک 'یه‌که‌یه‌تی ئورپا. دووه‌م؛ جیهانی کردنی بازار، گه‌پان و سنوور به‌زاندنی بازار بۆ ده‌سته‌ینانی قازانجی زیاتر وه‌ک مه‌کدۆنالدسی ئامریکایی. سێهه‌م؛ په‌رینه‌وه‌ی کولتور به‌ سهر سنووره نه‌ته‌وه‌ییه‌کاندا یان بڵاوبوونه‌وه‌ی کولتوری ئامریکایی به‌ دنیا‌دا وه‌ک ته‌له‌فزیۆنی سی ئین ئین و شیرکه‌تی هولیفوود. به‌ واته‌یه‌کی دیکه جیهانیبوون ته‌واوی ئه‌و ئالوگۆر و پێشکه‌وتنه‌وه‌ی ده‌خۆده‌گرێ که له ستروکتوری پێوه‌ندییه جیهانییه‌کان، نیونه‌ته‌وه‌ییه‌کان، نه‌ته‌وه‌ییه‌کان، هه‌رمیییه‌کان و ناوچه‌ییه‌کاندا پیکه‌اتوه‌وه و پێوه‌ندییه‌کان له هه‌موو باریکه‌وه‌ چ له شوین و چ له کاتدا که‌وتووته‌ به‌ر ته‌وژم و گۆرپانکاری. جیهانیبوون هه‌روه‌ها پرۆسیسک که له‌ودا پێوه‌ندییه‌کان له‌ودا پێوه‌ندییه‌کان له‌ نیوان ئینسانه‌کاندا له هه‌موو کاتیک پتر له زیاد بووندایه. به‌ کورتی ده‌توانی بگوتری که له جیهانیبووندا هیچ دیاره‌یه‌ک ناتوانی وه‌ک خۆی بمینیتته‌وه‌وه‌ چه‌تمه‌ن ده‌که‌وتیه‌ به‌ر ئالوگۆر و گۆرپانکاری. که‌وابوو تیروانینیکی وا ده‌مانگه‌یه‌نیتته‌ ئه‌و نه‌جامه که جیهانیبوون 'کللی تیگه‌یشتنی'⁷ بارودۆخی ئیمپریی جیهانه.

کۆمه‌لناسی ئالمانی ئولریش بیک⁸ خۆیندنه‌وه‌یه‌کی رادیکالتری له جیهانیبوون له به‌راورد له کۆمه‌لناسی گه‌وره‌ی سه‌رده‌م ئانتۆنی گیدینس⁹ و کولتور ئانتروپۆلۆج، فرایمان¹⁰ هه‌یه که جیهانیبوون به‌ درێژه‌دانی هه‌مان مۆدیرنیته‌ ده‌زانن. ئولریش بیک پرۆسیسی جیهانیبوون وه‌ک هه‌ره‌کتیکی جیهانی ده‌بینی که له‌ودا هه‌موو شتیکی شکی سیاسی ده‌گرێ. هه‌ربۆیه ئه‌م پرۆسیسه وه‌ک سیاسییونی جیهان ده‌بینی. واته‌ سیاسه‌ت له پیاوانی ده‌وله‌ته نه‌ته‌وه‌ییه‌کان ده‌یته‌ ده‌ری، ئیتر نه‌ ته‌نیا سیاسه‌تمه‌تدار به‌لکوو کاپیتالیست و خاوه‌ن سه‌رمایه‌ش له سیاسه‌تکردن و دارپۆتی گه‌لله‌ سیاسه‌یه‌کاندا نه‌خش ده‌گرێ.

جیهانیبوونی سیاسی (خۆیندنه‌وه‌ی ئولریش بیک) :

له لای بیک¹¹ پرۆسیسی جیهانیبوون یانی پرۆسیسی سیاسی بوونی هه‌موو کۆمه‌لگا که له‌ودا پیاوان کرانی سیاسه‌ت له لایه‌ن ده‌وله‌ته نه‌ته‌وه‌ییه‌کانه‌وه لیکده‌ره‌وتیه‌وه یان کز ده‌بی و له به‌رانه‌ردا بازار و بزوتنه‌وه نوێیه کۆمه‌لایه‌تی و سیاسیییه‌کان وه‌ک (بزوتنه‌وه‌ی ژنان، لایه‌نگرانی ژینگه و بزوتنه‌وه‌ی ناشتی) به‌ بێ پێزگرتن له سنووره نه‌ته‌وه‌ییه‌کان سه‌ره‌له‌ده‌دن. ئاکتۆره نه‌ریتییه‌کانی ده‌وله‌تی نه‌ته‌وه‌ییه‌ی وه‌ک ده‌وله‌ت، پارلمان و سه‌ندیکا کریکاریییه‌کان گۆرانی گه‌وره‌یه‌یان به‌ سه‌ردا دی و له لایه‌کی دیکه‌شه‌وه بزوتنه‌وه نوێیه‌کان، بزوتنه‌وه گه‌رۆکه‌کان (ئه‌وانه‌ی خۆیان له چوارچۆیه‌ی ده‌وله‌تی نه‌ته‌وه‌ییدا نابه‌سته‌نه‌وه) ، توپی راگه‌یاندن، بیوه‌ندییه نوێیه بازاریییه‌کان وشێوه ژیا‌نی نوێ به‌ سه‌ر ته‌واوی سنووره نه‌ته‌وه‌ییه‌کاندا په‌ره ده‌گرێ. به‌ بۆچوونی بیک¹² ته‌واوی ئه‌و ئالوگۆرپانه‌ی که له بواره‌کانی ئابووری، سیاسی و کولتوری پوویان داوه تایبه‌تمه‌ندی سه‌رده‌میک ده‌رده‌خه‌ن که

⁶ Chan, Joseph M. (2002), *In Search of Boundaries: Communication, Nation-States and Cultural identities*. London.

⁷ Siune, K.-Truetzschler, W. (1992), *Dynamics of Media Politiecs: Broadcast and Electronic Media in Western Europe*. SAGE Publications Ltd, London.

⁸Beck, Ulrich (1998), *Vad innebär globaliseringen? :Missuppfattningar och möjliga politiska svar*. Daidalos AB, Göteborg)

⁹ Giddens A (1997), *The globalizing of modernity*, i Sreberny-Mohammadi- Annabelle S. *Media in Global Cotext*, (ss. 19-27)

¹⁰ Friedman, J (1994) *Cultural Identity & Global Process*, SAGE Publications Ltd, London, California, New Dehli

¹¹ بروانه سه‌رچاوه‌ی ژماره هه‌شت

¹² هه‌مان سه‌رچاوه

دهكرى ناوى مؤدپرنیتهى دوهمى له سەر دابنئی (بیک له بهكار هیئانی چهكى پاش نویگهرى یان پۆست مؤدپرنیزم خو دهبویری) به پیچهوانهى مؤدپرنیتهى یهكهم كه له ودا دهولهته نهتهوهیههكان دروست بوون و له پرۆسیسیكى دوورو دریزدا خویمان سهپاند و ههم سیاسهت و ههم بازارپیشان خسته ژیر كونترۆلى خویمان .

ئینفۆرماسیۆن "شۆرشى تیکنۆلۆژیى راگهیاندن:

میدیا جیهانیبوون "میدیا گلوبالیزاسیۆن"، بلبووونهوى ههچى زیاترى تهلهفزیۆنى سهتهلایت، ئینتیرنیت و گۆرانی تهلهفزیۆن له ئانالۆگهوه بۆ دیتیتال شوینی قوولی له سەر دهولهته نهتهوهیههكان و دامودهزگا راگهیانده نهتهوهیههكان (دهولهتیههكان) داناوه كه پیشتر بلبووونهى بهرنامهکانیان تهنیا له چوارچۆیهى دهولهته نهتهوهیههكاندا بوو. بیک¹³ ئەم پرۆسیس و ئالوگۆرانه له میدیا و راگهیاندهندا نیو دهئ "جیهانیبوونی ئینفۆرماسیۆن" و ههروهها دهلی بهم شیوهیه حاکمییهتى سیاسی دهولهته نهتهوهیههكان كهوتوهته ژیر پرسیارهوه. چان¹⁴ بیروبوچوونیکى لهو چهشنهى ههیه و دهلی له سهردهمی جیهانیبووندا ئەوهتاییهتمهندیانهى کۆمهلگایهكى پێ پیناسه دهكری لهمهو بهدوا نهتهوه یان سنوره نهتهوهیههكان نین بهلكو توپی راگهیاندن و سنوره سیمبۆلیکهكانه كه له لایهن سهتهلایت و سیگنالە رادیۆیهكانهوه دیاری دهكرین.

سنورهكان:

سنور میتافۆریكى كۆمهلایهتى دهستكردى ئینسان بۆ خویهتى و به پێى كات و شوینیش ئالوگۆری به سهردا دى (گیدینس)¹⁵. بیجه له سنورى جوگرافى له زانسته ئینسانیهكاندا باس له زۆر جۆرى دیکى سنور وهك سنورى سایكۆلۆژى و كۆمهلایتیش دهكری. چان¹⁶ لهو بپوايه دایه كه به بى موتالو لیکۆلینهوه له سەر سنور ناتوانین له پرۆسیسی جیهانیبوون تیکهین. ئەگەر ئیمه له پوانگهیهكى جیهانیبوونی سیاسیهوه (ئولیش بیک) باسی سنور بکهین ئەوه دوو جۆر سنور ههیه یهكهم سنوریک كه داخراوهیه، ناگۆردری و كۆمهلگایهك له چوارچۆیهى جوگرافى دهستهتیهوه و تاییهتمهندییهكانى دهولهتى نهتهوهیهى دیاری دهكا و هى سهردهمی مؤدپرنیتهى یهكهمه. دوهم سنوریک كه ئاوالهیه، دهگۆردری و خوێ به كۆمهلگایهكى تاییهت یان جوگرافیهى دیاریکراو نابهستریتهوه كه تاییهتمهندییهكانى جیهانیبوون دیاری دهكا و هى سهردهمی مؤدپرنیتهى دوومه. بهلام سهرهپای ئەوهى هیشتا سنوره جوگرافیههكان تهنیا له هیندیك بهشى ئوروپا نهبى ههروهك خویمان ماون و ئینسانهكان له چوارچۆیهى خاکیكى دیاریکراو له نیو كۆمهلگایهكى تاییهتدا و له ژیر یاسای دهولهته نهتهوهیههكان دهژین بهلام بهو حالهشهوه گرینگی سنوره جوگرافیههكان و سهرهوهرى دهولهته نهتهوهیههكان پۆڤ به پۆڤ زیاتر بهرهو لاواز بوون دهچن. له لای بیک¹⁷ ههموو جۆرى سنورهكان وهك سنورى كۆلتورى، كۆمهلایهتى، جوگرافى، جینسی (سینکس) و سایكۆلۆژى له سهر دهمی جیهانیبووندا دهکونه بهرگۆرانكارى قوول و هیچ سنوریک به پیرۆزى نامینیهتهوه.

تیکنۆلۆژى راگهیاندن نهخشیكى گرینگ دهگپری له بهین بردن یان دووباره دانانهوه یان كێشانهوهى سنوره نوییهكان. له كاتیكا له سهردهمی جیهانیبووندا ژمارهیهك له سنورهكان لاواز دهبن بهلام له لایهكى دیکهوه هیندیك سنورى نوێ دهكیشرین. تهلهفزیۆنه سهتهلايته كوردیههكان ههروهك ههموو سهتهلاتیکى دیکه هیچ سنوریک ناسن، ریز له سنورى جوگرافى توركیه، ئیران، عیراق و سوریه ناگرن و به سهر سنورهكاندا سیمبۆل و سیگنالە نهتهوهیههكانى خویمان دهنیزن بۆ كوردان. ههروهیه به هوى تهلهفزیۆنه سهتهلايته كوردیههكاندا ژمارهیهك سنورى نهتهوهیهى توركیه، عیراق، ئیران یان سوریه هیچ نهبى له میشك و زهینى كوردهكاندا دهشۆردرینهوهو له باتى ئەوان سنوریکى نهتهوهیهى كوردی له سایكۆلۆژى كوردا جیگه دهگرئ. چان¹⁸ دنووسى

¹³ Beck, Ulrich (1998), *Vad innebär globaliseringen? :Missuppfattningar och möjliga politiska svar*. Daidalos AB, Göteborg)

¹⁴ Chan, Joseph M. (2002), *In Search of Boundaries: Communication, Nation-States and Cultural identities*. London

¹⁵ Giddens, A, (1986) *The Constitution of Society*, Polity Press, Cambridge

¹⁶ بپوانه سهراوهى ژماره دوو

¹⁷ بپوانه سهراوهى ژماره یهك

¹⁸ بپوانه سهراوهى ژماره دوو

جیهانیبوونی ته له قزیۆن بووه ته هۆی له نیۆبردنی هۆیییه ته کۆنه کولتورییه کان ههروهها به پێچهوانه دروستکردنی هۆیییه ته نوێیه کولتورییه کان.

ناوچهییبوون (گلوکالیزاسیۆن) :

به شیکێ جیهانه کراوه له پرۆسیسی جیهانیبوون مهسهلهیه که که زۆر جار به نیوی ناوچهییبوون، ناوچه گهری، ناوچهیی بیرکردنه وه یان گلوکالیزاسیۆن ناسراوه. خۆیندنه وهی بیک¹⁹ له گلوکالیزاسیۆن ئهوهیه که له پرۆسیسی جیهانیبووندا دیارده ناوچهیی و جیهانییه کان هاوکات شوین له سهر یه کتری دادهنن، شت له یه کتری وهرده گرن چونکه جیهانیبوون به و مانایه نیه که جیهان به ره و دروستکردنی کولتوریکی تاقانهی جیهانی دهپوا. له هه مانکاتیشدا نابێ گلوکالیزاسیۆن یان ناوچه گهری به و مانایه لیکبدریته وه که دیارده ناوچهیییه کان دهتوانن شوینه واری گه وه له سهر دیارده جیهانییه کان دابنن له بهر ئه وهی ناوچهییبوون ته نیا له ناوچهیی خۆیدا و له شوینیکی بچوک له جیهاندا شوینه وار دادهنن. میدیای کوردی دهتوانن وهک نموونه یهکی ناوچهییبوون ببیندرن. دروستکردن یان دووباره دروستکردنه وهی هۆیییه تی کوردی که له میدیای کوردیدا ئه نجام دهدرئ (دواتر به دریزی ده چمه سهری) وهک ناوچهییبوون ده ببیندرئ چونکه لێره دا پووی میدیای کوردی له کورده کان و ناوچه یه که که به کوردستان ناسراوه، ئه مه ش له پێوهندییه جیهانییه کاندای وهک مه سه له یه کی لۆکال یان ناوچه یی ده ببیندرئ. ئه گه رچی میدیای کوردی له کوردستان "لۆکال" دا نه خشیکی گرینگ له سهر ههستی نه ته وه یی و دووباره دروستکردنه وهی هۆیییه تی کوردی ده بیینی به لām له ئاستی جیهانیدا له بهر ئه وهی پووی ته نیا له کوردستانه ئه و نه خشییه نامینئ. گیدینس²⁰ مه سه له ی ناوچه یی بوون یان "گلوکالیزاسیۆن" به به شیکێ زۆر گرینگی جیهانیبوون دادهنن:

... "local transformation is as much a part of globalization as the lateral extension of social connection across time and space ..."

فرایدمان جیهانیبوون و ناوچه یی بوون به دوو پووی سکه یه کیان دادهنن که هه ردووک ویکرا پرۆسیسی جیهانیبوویان خولقاندوه، به لām له هه مان کاتدا پێ له سهر ئه وه داده گرئ که نابێ هه لوومه رچه جیاوازه کان له ناوچه جیا جیاکانی جیهاندا و له لای ئیتنیکه جۆراوجۆره کاندای وهک یه ک ببیندرن. ستراویه هار²¹ قامک له سهر گرینگی ناوچه یی بوون هه م له پێوهندی بازار و هه م له پێوهندی دووباره دروستکردنه وهی هۆیییه ته ناوچه یییه کان له پرۆسیسی گلوبالیزاسیۆن دادهنن:

“... global form is being localized , both for purposes of global capitalist development and for expression of local identity”

تۆرن²² بیرى بزوتنه وهی ژینگه پاریز واته "ناوچه یی بیرکردنه وهو جیهانی هه لسوکه وتکردن" وهک نموونه یه کی له ناوچه یی بوون له پرۆسیسی جیهانیبووندا ده بیینی و له هه مانکاتیشدا ئاماژه به وه دهکا که ناوچه یی بوون یان گلوکالیزاسیۆن ده کرئ له سهر که مایه تی و گروپه ئیتنیکه کانیشتا وه راست بگه رئ به لām بئ ئه وهی ئاماژه به نموونه یه کی تاییه ت له م پێوهندییه دا بکا.

من پیم وایه بیرى "ناوچه یی بیرکردنه وه و جیهانی هه لسوکه وتکردن" یه ش ده کرئ تا راده یه ک له سهر ئیتنیکه کورد و ده سترپاگه یشتنی به میدیا به راورد بکرئ. ئه و که ره سته یه واته ته له قزیۆنی سه ته لایت که کورد بۆ مه به سته ئیتنیکه خۆی به کاری دینئ دیارده یه کی گلوباله (ته له قزیۆنه سه ته لایته کان به رنامه کانیان هه ر له چوارچێوه یه کی جوگرافیدا بلاءو ناکریته وه بۆ نموونه سه ته لایته کوردیه کان ده گه نه زۆریه ی ناوچه کان له ئاسیا، هه موو ئورپا، پۆژه لاتی نیوه پاست و باکووری ئافریقا) و له دریزی

¹⁹ بروانه سه رچاوه کانی ژماره یه ک و ژماره پینچ

²⁰ Giddens A (1997), *The globalizing of modernity*, i Sreberny-Mohammadi- Annabelle S. *Media in Global Cotext*, (ss. 19-27)

²¹ Straubhaar Joseph D (1997), *Distinguishing the global, regional and national levels of world television*, i Sreberny-Mohammadi- Annabelle S. *Media in Global Cotext*. (ss. 248-259)

²² Thörn Håkan (1999), *Nya sociala rörelser och politikens globalisering: Demokrati utanför Parlamentet?*, Demokratiutredningens forskarvolym VIII SOU, (1984-1999), del 3, (ss. 425-468)

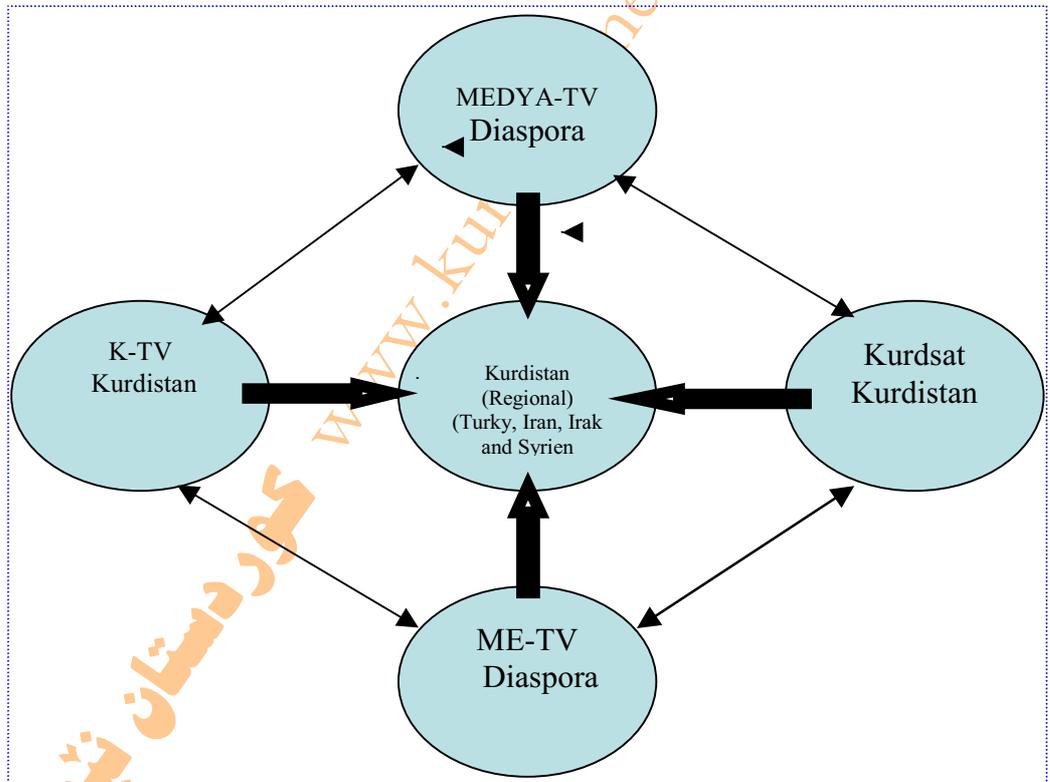
پروسیسی جیهانییون کورد بوو ته خاوه ته ئه و کهرستهیه، بهلام ئه وهی له ئه و ته له فزیۆنانه دا بلام ده کړیته وه به زوری پیوهندی به کورد و کیشهی کورده وه هیه.

ئه و مۆدیله ی خواره وه پیوهندی نیوان میدیا و جیهانییون نیشان ده دن:

ستروکتوری ته له فزیۆنه سه ته لایته کوردیه کان

	له کوپه وه بلام ده کړیته وه؟				بو کئ بلام ده کړیته وه؟				به ره مهینانی پروگرام				پاره و فینانسه کردن				نیوه رۆکی پروگرامه کان			
	M	m	K	S	M	m	K	S	M	m	K	S	M	m	K	S	M	m	K	S
سه ته لایته کوردیه کان																				
گلۆبال (diaspora)	+	+			+	+	+	+	+	+	+	+	+	+						
لۆکال (ناوچه) (Kurdistan)			+	+	+	+	+	+	+	+	+	+			+	+	+	+	+	+

M: MEDYA-TV, K: Kurdistan-TV, S: Kurdsat och m: Me-TV

که وایه له بنه پرتدا ئه و ته له فزیۆنانه ناوچه یین چونکه کهرستهیه کی گلۆبال خراوته خزمه تی کیشیه کی ناوچه ییه وه. لیره دا مه به ست له ناوچه ییوون کوردستان ییوونه، واته کوردستان له پیوهندییه جیهانییه کاندایه که مه سه له کی ناوچه یی ده ژمیردی. کورد له نه بوونی ده وله تی نه ته وه یی و تاییه تمه ندیه کانی وه که سنووری جوگرافی، ئالما و شتی دیکه ی تاییه ت به خۆیدا له ریگی که ره سه ی نوئ وه که ته له فزیۆنی سه ته لایت و ئینتیرنیته وه ئه و بۆشاییه پر ده کاته وه. واته کیشهی سه ره کی کورد کیشهی نه ته وه یی و بی کیانییه هه ربۆیه به ناچاری ئه و کهرستانه ده خاته خزمه ت ئامانجه نه ته وه ییه کانی خۆی ئه که رچی له پیوهندی جیهانیدا و له پروسیسی جیهانییووندا ئه م هه لسه که وه ته گه رانه وه به ره و دواوه بی واته گه رانه وه بو سه رده می مۆدیپرنیته ی یه که م به پیی خۆینده وه ی ئولریش بی. مه سه له ی پارادۆکس یان بانیک و دوو هه واش هه ر هه ر کیشهی بی کیانی کورده وه سه رچاوه ده گری

تییی کوردستان نیت:

ئهم نووسینه بیروبوچونی حاره نه که به ت، کوردستان نیت له ناوه رۆکه که ی به رپر سار نییه.